

משלי פרק ג פסוק כח

(כח) אַל תֹּאמַר לְרַעֲךָ {לְרַעֲךָ} לֵךְ וְשׁוּב וּמָחָר אֶתֶּן וַיֵּשׁ אֶתְךָ:

רש"י משלי פרק ג פסוק כח:

וכן אל תאמר לרעך – לעני: ויש אתך – מה שתתן לו, ורבותינו פירשו לך ושוב על שכר שכיר:

רבנו יונה – משלי פרק ג פסוק כח

אל תאמר לרעך לך ושוב וגו'. אם נדרת לתת מתנה מנדבת לבך תמהר ותשתדל למלאת בידך בהקדמה אשר דברת בפיו. ואמרו מליצי המוסר מתנת הנדיב מהרה. והנה אמרך "לך ושוב" יורה על צרות העין, על כן יתעצל במתנתו, גם יקרהו עון כאשר יכלים חברו באמרו אליו "לך ושוב." גם יציק לו בתוחלת ממושכה, ואחר אשר יש אתך הלא זאת המדה פחותה, ואז"ל (ב"מ קי, ע"ב) כי בכלל האזהרה הזאת שלא יאחר אדם שכר שכיר, בוקר ראשון עובר בלא תלין, מכאן ואילך עובר ב"לך ושוב." ויש לפרש "אל תמנע טוב מבעליו", מן השכיר והלוה, ופירושו א"כ אל תאמר לרעך "לך ושוב," והוא אזהרה שיהא משאו ומתנו נאה עם כל אדם:

טור חושן משפט סימן צו

וכשם שאסור למלוה לתובעו כך אסור ללוה לכבוש ממון חברו ולומר לו "לך ושוב ומחר אתן ויש לך."

מלבי"ם על משלי פרק ג פסוק כח – חלק באור הענין

אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן – ר"ל שלא לבד שלא תמנע הטוב לגמרי, כי גם אין ראוי שתאחר עשיית הטובה על יום מחר, אחר שיש אתך – ותוכל לעשות הטוב היום כן אין ראוי לאחר הטוב הנפשי ולדחותו ליום מחר, כמ"ש אל תאמר לכשאפנה אשנה, וראוי שתעשה הטוב בעודך באבך בימי נעוריך:

ספר מגן אבות לרשב"ץ על אבות – פרק שני משנה ד

ואל תאמר לכשאפנה אשנה, שמא לא תפנה, זה נאמר לפי דעתו של זה הדוחה הזמן לזמן אחר. כי שמא אותו זמן שחושב שיהיה פנוי, לא יהיה פנוי, כי יצאו לו עסקים, ונמצא שיוצא מעולמו בלא תורה, והוא אינו רוצה לצאת בלא תורה, אלא שרוצה לשנות בזמן אחר, ולא תעלה כוונתו. על כן הזהירו מלומר דברים אלו ואל יבטח עצמו על תהו. ולפי האמת, אפילו יפנה אותו שעה שירצה לשנות, אין לו לדחות זאת השעה שאפשר לו לשנות, ואף אם ישנה בשעה אחרת, אין לו לבטל שעה זו, שהרי בכל שעה חייב

לשנות ולעשות תורתו קבע. ועל זה דרשו במדרש משלי, אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן, ויש אתך. רעך, זה הקב"ה, שנאמר זה דודי וזה.

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ג

הלכה ו

מי שנשא לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת, כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, ולא עליך הדבר לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה ואם הרבית תורה הרבית שכר, והשכר לפי הצער.

הלכה ז

שמא תאמר עד שאקבץ ממון אחזור ואקרא, עד שאקנה מה שאני צריך ואפנה מעסקי ואחזור ואקרא, אם תעלה מחשבה זו על לבך אין אתה זוכה לכתרה של תורה לעולם, אלא עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי ולא תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה.

פלא יועץ - ערך "דחיה"

כבר מלתא אמורא כי לא טובה היא, כדכתיב "אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן" וכתוב תוחלת ממושכה מחלת לב וכתוב ודובר אמת בלבבו שצריך שיאמר בפיו את אשר עם לבבו. אמנם כמו שמותר לשנות מפני דרכי שלום כך מותר לעשות דחיות מפני דרכי שלום ובפרט מפני שלום הבית שדעתן של נשים קלות ואם יאמר לה שאינו רוצה למלאת חפצה אפילו אם יגיד צערו לה שאין ידו משגת למלאות כל חפצה איכא אשה רעה ר"ל דלא מקבלת ועבדא מריבה וקטטה. כל כי הא טוב לגבר שידחה אותה במשאות שוא ומדוחים מיום ליום ומחדש לחודש כאשר יוכל בדברים טובים עד שמן השמים ירחמו עליו. אבל היכא דליכא למיחש משום איבה ומריבה האמת יורה דרכו ותחלת המחשבה וסוף המעשה יגיד תיכף ומיד.

אמנם זהו בדברים שיכול לידע סוף המעשה שהוא מסור בידו כגון שמבקשים ממנו איזה דבר. אבל בדברים המסורים בידי שמים כגון השידוכין כי מה' אשה לאיש אם באו שדכנים לשדך לו אשה או לבנו אל ידחה אותם לגמרי באמור לא חפצתי לקחתה כי כמה פעמים בעינינו ראינו מי שהוא מואס באשה ואינו חפץ בה כלל אבל להיותה בת זוגו בהגיע פרק הנושא נהפך לבו בקרבו לאהבה אותה ולוקח אותה לאשה והן הן מפלאות תמים דעים שהוא מזווג זיווגים. הנה כי כן לא יוכל אדם לומר אשה זו לא אקח או לעיר זו לא אלך וכדומה כי לא ידע מה ילד יום ומה גזרו עליו מן השמים לכן בבא השדכן ידחה אותו בדברים ויאמר "אם יהיה מן השמים יוכל להיות, אבל עוד חזון למועד שעדיין אין רצוני לשדך. אם תרצה האשה תמתין ואם תרצה תשתדך" וכל כיוצא בזה

ישמע חכם ויוסיף לקח.

ואם הדחיה היא רעה במילי דעלמא, עאכ"ו בדברי תורה ותיקון העיר, שאם יש לו אהבת הניצוח ורואה את היושר ואעפ"כ מבקש להחזיק דבריו וסברתו בדחיות שוא ומדוחים של הבל – האיש הזה רעתו רבה דנפיק חורבא אש ולהבה ושנאה ואיבה והתרת איסור ולעג הרבה יגיעת בשר. לכן יהא אדם ירא שמים ומודה על האמת ועל היושר בראשית מאמר אשר יאמר ובזה יפרח כתמר: